

sig selv kan fungere som en referenceramme). Hos Prigogine og Stengers er der både et åbnende og et samlende perspektiv; - der er både den åbne, eksperimenterende og grænseoverskridende (og metafysiske) tænkning, og der er en kritisk forpligtethed på det klassiske grundparadigme. Desuden er det nok misvisende fra det mere konkrete teoretiske grundlag i termodynamikken at udskille og selvstændiggøre perspektiverne og visionerne om "pagten" og om integrationen af kunstens og religionens vidensformer. En udvandet form for holisme kan her resultere i en ny reduktionisme, som bortreducerer det kantianske, den indre brudthed, ved den verden, vi lever i; der er endvidere en fare for i manglen på en samlende referenceramme og forpligtethed at producere en teoriløshed, - ligesom pagt-tænkningen kan fremmane overpointerede forsoningsvisioner (feks. i form af "snilde teknologier" el. lign.).

I det hele taget forekommer det vigtigt at skelne mellem forskellige typer af holisme. Hvor Bohm indfører den præstabiliserede orden, dér indfører Prigogine brudformer, instabilitet og forgreninger i forhold til det eksisterende paradigme osv.

Det, man kan savne i Paradigma er en klarere afgrænsning i forhold til mere vulgære former for holisme, samt flere konfrontationer mellem de teoretiske positioner, mere slagmark. Men det kommer måske af sig selv med de kommende numres temaer?

Kurt Jensen

VITENSPOLITISKE INNSPILL

Lars-Henrik Schmidt: **Vetandets politik**, Stockholm/Lund 1986, Symposion Forlag, 219 s.

Konturene i den vestlige vitenshorisont er i ferd med å endre seg. Disse endringene har i løpet av de siste tyve-tredve årene blitt tematisert ved hjelp av en rekke forskjellige etiketter. Man har talt om legitimasjonskriser under sen-kapitalismen, om framskrittstroens, ja endog historiens død, og ikke mindst har man talt om det postmoderne. Hvorvidt denne trang til å tale i "en apokalyptisk tone" er et grunnleggende trekk ved den vestlige intellektuelles diskurs, eller om de siste tider virkelig står for døren, er et spørsmål som ikke skal drøftes ved denne anledningen. Likevel skal det bemerkes at denne rolle som den nye tidens budbringer, de siste tings avslører, synes å være fellesgods både for det moderne og det postmoderne.

Også Lars-Henrik Schmidts bok, "Vetandets Politik" innskriver seg i denne diskursiviteten, og legitimerer sin eksistens ved ny-heten. Vitenspolitikken er betegnelsen på et forsøk på å fange inn noen av de forandringer i den vestlige kultur som bl.a. de ovennevnte påkallelelsesformularer har forsøkt å innkretse. Dette er ikke et nytt prosjekt hos Schmidt, men har utgjort emne for et seminar han en årrekke har ledet ved Århus Universitet. Boken er da heller ikke et nytt verk, men en samling av tidligere utgitte artikler. Disse er samlet fra forskjellige tidsskrift og spenner over perioden 1981-1986. For den som har fulgt hans arbeider et stykke tid vil boken utvilsomt inneholde en del gamle kjenninger.

Schmidts bidrag fletter seg inn i det diskursive feltet de forskjellige venstreakademiske kritikkene

har avtegnet fra sekstitallet og fram til i dag (vitenskapskritikken, sosialisjonskritikken, makt-kritikken, kritikken av den politiske økonomi etc.). Slik er Schmidts bakland i høy grad bestemt av hans forhold til fransk epistemologi og tysk venstremarxistisk tradisjon. Men det er nok i denne sammenhengen likevel Nietzsche og Foucault som markerer seg som de to største inspirasjonskildene. Innkretsen av det vitenspolitiske felt synes å stå svært mye i gjeld til de overveielser Foucault gjør seg i "L'ordre du discours", mens sannhets- og sunnhetsproblematiseringene på sin side trekker mye på Nietzsche.

Viten og kunnskap er ifølge Schmidt ikke lengre uproblematisk bestemmelse. De har mistet sin uskyld og umiddelbarhet. Den moderne tiltroen til kunnskap og viten som akkumulative størrelser - om så denne akkumulasjonen ble betraktet som et gode eller ikke - synes i dag å være trukket i tvil. Våre gamle begreper om viten er rystet, ser ut til å gå i oppløsning. I informatikkens tidsalder er ikke kunnskap et umiddelbart begrep. Viten og kunnskap synes mer og mer å være betegnelser på felter som faktisk bestemmes, ordnes og avgrenses gjennom forskjellige slags praksisser. De aktuelle politiske, eller rettere vitenspolitiske spørsmål kretser i dag omkring bestemmelsen av disse feltene. Hvilke normer skal regulere dem? Hvilke grenser skal trekkes opp? Hvilke verdier skal legges til grunn? Disse problematiseringene finner sine mulighetsbetingelser i den aktuelle nihilisme. De positiviseringer som lå til grunn for etableringen av metafysiske og absolutte orienteringspunkter i den hittidige historie er i høy grad borteroderte. En erosjon som stammer såvel i fra teoriens egne metarefleksjoner som de materielle og sosioøkonomiske sammenhenger som disse er innvevd i.

Uten Arkimedes' punkter truer "virkeligheten" med å gå i oppløsning. Intet er lengre stabilt og gitt i "den moderne verdens malstrøm". Mot slutten av den kristne sivilisasjons annet årtusen erfarer vi Nietzsches innsikter i vår levde hverdag. Ingen holdpunkter synes lengre hinsides tid og rom. All verdier er skapte, de er resultater av viljeshandlinger, de innstiftes.

Disse innsiktene får fundamentale effekter på erfaringene av den moderne realitet. Schmidt viser hvordan fire sentrale koordinatpunkter i det moderne har forskjøvet seg, og nå inngår i helt andre sammenhenger. De fire koordinatforskyvningene er i tur og orden: kunnskapsteoriens forvandling til vitenspolitikk, metafysikkens forandring til kritikk, estetikkens til konsumsjonssosiologi og etikkens reduksjon til kun å bli et spørsmål om kjønn. Disse fire aksene strukturerer antologien i dobbelt forstand. Ikke bare utgjør de den tematiske kjernen, men de er også ordnende for tekstenes innbyrdes ordning. De tolv artiklene som utgjør boken er inndelt i fire hovedavsnitt, hvert svarende til en av de nevnte epistemiske forskyvningene. Hvert avsnitt er så opdelt i tre artikler, ordnet hierarkisk etter "lødighet": Den første av mer metateoretisk art, den annen er lengre utfoldet analyse som iverksetter de opparbeidelser som ble gjort i den første artikkelen, den siste og tredje er en kortere og litt mer lettvent kommentar til en mindre problematikk innenfor det avtegnede feltet.

Generelt vil jeg si at artiklene er av en noe varierende kvalitet: fra det mindre inspirerte til det gode og svært lesverdige. Nivået stiger faktisk utover samlingen, slik at den blir en større og større glede å lese. En del av artiklene behandler problematikker som for Schmidt allerede er gammelkjent og vel oppgått ter- reng, tematiseringer som man

gjenfinner opp gjennom hele hans snart ti år lange forfatterskap. Dette slår ut begge veier. I de beste tilfellene har det ført til at hans behandling har blitt mer tilslepet, mer økonomisk, men samtidig også mer presis, slik at problemene framstår klarere og bedre strukturerte. Dessverre kan denne vandring på oppgatte stier også slå over i rutinen, hvor teksten blir svært sparsom på nyheter. Men utover dette inneholder også samlingen bearbejdelser av felter som ikke i den grad er så gammelkjente, og det er her Schmidt i mine øyne er på det mest inspirerte og inspirerende. Disse faller i mot slutten av boken. Spesielt i en del av sine konkrete analyser demonstrerer han en "fin nese" for de små, med betydningsbærende forskjeller i de sivilisasjonsmessige sammenhenger. Derfor fremstår kanskje kapitelet om konsumsjonen som bokas beste.

Jeg skal ikke gi meg inn på en diskusjon av detaljer i de enkelte analysene, ej heller sette Schmidts bærende hovedpostulat om de fire forskyvningene nærmere under lupen. Selv om det, hva angår det siste, nok kan være god grunn til en slik diskusjon. Det forekommer meg at i alle fall deler av denne "tesen" synes svært problematisk, ikke minst påstanden om at estetikken skulle kunne reduseres til konsumsjons-sosiologi svarer ikke helt til åttitallets på mange måter estetiserende holdning til tilværlsen.

Det som jeg likevel finner avgjørende for bokas kvaliteter er at Schmidt har demonstrert, slik han har gjort tidligere, at han har evnen til å la seg inspirere av kontinentale teoriopparbejdelser, og overføre disse til skandinaviske forhold uten at på noen måte arbeidene hans lar seg redusere til inspiratorene. Det er denne selvstendigheten, og i inspirerte stunder, originaliteten, sammen med hans evne til å omplante kontinentale vekster i

et skandinavisk klima, som gjør ham lesverdig. For slik lykkes han å få sagt noe om verden slik den ser ut for oss her i det protestantiske nord.

Knut Ove Eliassen